

Debatt

En kritisk marinarkeologi

Marinarkeologi är inte bara ett oskyldigt fritidsnöje eller ett spännande testande av avancerad teknik. Genom att förvärva historiska kunskaper har man en möjlighet att kritisk granska och avslöja "sanningar" och myter i dagens samhälle.

"Vattenarkeologi"

När ämnet marinarkeologi skall definieras brukar vanligtvis stor möda ägnas åt ordets första del. Olika utolkare menar att "marin" i första hand bör syfta på undervattens teknik, skeppsforskning eller kanske skärgårdskultur.

Det enda sammanhållande för dessa olika marinarkeologiska inriktningar förefaller vara att vatten på något sätt tycks vara inblandat. Om man därför avstår från att försöka värdera de olika perspektiven går det (visserligen något språkligt inkorrekt..) att hävda att orden "hydroarkologi" eller "aqua-arkologi" fungerar som synonymer till "marinarkeologi".

Att låta "marin" betyda vatten i sin vidaste mening kan förefalla oprecist och inte särskilt vetenskapligt exakt. Förhållningsättet kan dock motiveras med att arkeologi går ut på att studera människan och samhället. Flintbitar, sjöborgar och hjulångare är bara medlen. Att strikt avgränsa sitt källmaterial till bara "skepp" eller "undervattens ting", är därför vare sig viktigt eller särskilt lämpligt.

Marinarkeologi som "vattenarkeologi" betyder därför inte att det är någon speciell sorts historiska lämningar som är mer eller mindre intressanta. Det är bara ett konstaterande av en viss arbetssituation. Arkeologiska undersökningar av materiella lämningar i eller i anslutning till vatten.

Tolka ting

Betydligt angelägnare än att försöka definiera ämnet utifrån en viss typ av källmateriel är att diskutera vad (marin-)arkologi skall vara bra för. Förvånsvärt sällan ställs den frågan. Istället ägnas ofta stor tankemöda åt hur man bäst och effektivast med allsköns utrustning skall dokumentera en lämning. Detta som om exakta uppmätningar av halvtrutna plankor på sjöbotten skulle ha ett egenvärde. Marinarkeologi utan syfte och frågeställning kan möjligtvis vara ett sätt att koppla av i naturen eller fungera som avvänjningsövning för dykare. Men som vetenskap är sådan verksamhet tämligen

absurd.

Det svåra med marinarkeologi är därför inte hur man tekniskt bäst skall lösa själva fältarbetet. Utmaningen är istället att formulera intressanta historiska frågor som man försöker besvara genom att undersöka de fysiska lämningarna. Det viktigaste i det "arkologiska hantverket" är därför inte att gräva, mäta eller dyka utan att försöka förstå och tolka vad den materiella kulturen kan berätta.

Som kritik!

Påstår man att gamla arkeologiska lämningar är värda att undersöka och bevara så måste man självklart motivera varför historisk forskning överhuvudtaget är viktig.

Ett sätt att svara på detta är att hävda att historisk kunskap ger oss en möjlighet att kritiskt skärskåda vår egen tid. Det som i ett nutidsperspektiv många gånger framstår som givet och naturligt kan i ett långtidsperspektiv avslöjas som något skapat och konstruerat. Detta kan till exempel gälla ekonomiska klyftor i samhället, vad som är rätt och fel moraliskt, eller förhållandet mellan kvinna och man. En utmaning för en kritisk forskning är därför att granska historiska "sanningar" och myter. De konkreta handfasta arkeologiska tingen kan ge svar som ger en helt annan bild än den som är vedertagen. Vår traditionella uppfattning om det förflutna bör därför inte tas förgiven. Tvärtom skall vi ifrågasätta den utifrån de objekt vi undersöker.

En viktig fördel med historiska kunskaper är också att man genom dem på ett effektivt sätt, och med slipade argument, kan bemöta historieuppfattningar som är färgade av nationalism, religiös fanatism eller ren rasism.

Johan Rönby Södertälje